



ISSN 2181-5186

YOSH OLIMLAR AXBOROTNOMASI
ВЕСТНИК МОЛОДЫХ УЧЕНЫХ
THE BULLETIN OF YOUNG SCIENTISTS

2024

2(4)2024

YOSH OLIMLAR AXBOROTNOMASI

2(4)2024
ILMIY JURNAL



S.S.Gulyamov
bosh muharrir,
yuridik fanlari doktori, professor,
O'zR FA Yosh olimlar kengashi raisi

G.H.Tillayeva
bosh muharrir o'rinbosari,
falsafa fanlari nomzodi, dotsent,
O'zR FA Yosh olimlar kengashi rais o'rinbosari

L.Sh.Saidova
Axborotnomaning mas'ul kotibi,
texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori PhD.
O'zR FA Navoiy bo'limi katta ilmiy xodimi,
Yosh olimlar kengashi raisi

Tahrir hay'ati:

B.S.Yuldashev – fizika-matematika fanlari doktori, akademik; **S.Z.Mirzayev** – fizika-matematika fanlari doktori, professor; **M.V.Kremkov** – fizika-matematika fanlari doktori, professor; **B.T.Ibragimov** – kimyo fanlari doktori, akademik; **A.S.To'rayev** – kimyo fanlari doktori, akademik; **S.Sh.Rashidova** – kimyo fanlari doktori, akademik; **S.S.Gulyamov** – iqtisod fanlari doktori, akademik; **Q.X.Abduraxmonov** – iqtisod fanlari doktori, akademik; **A.Sh.Bekmurodov** – iqtisod fanlari doktori, professor; **G'A.Baxadirov** – texnika fanlari doktori, professor; **I.I.Sadikov** – texnika fanlari doktori, professor; **A.A.Rizaev** – texnika fanlari doktori, professor; **I.R.Rustambekov** – yuridik fanlari doktori, professor; **A.N.Yakubov** – yuridik fanlari doktori; **S.S.Bozarov** – yuridik fanlari doktori; **B.A.Abduxalimov** – tarix fanlari doktori, professor; **M.R.Raximov** – tarix fanlari doktori, professor; **A.Ashirov** – tarix fanlari doktori, professor.

MUASSIS:

O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi.

Jurnal O'zbekiston Matbuot va axborot Agentligi
tomonidan

24.02.2011 yilda ro'yxatga olingan va
26.03.2018 yilda qayta ro'yxatdan o'tkazilgan.

Guvohnoma raqami № 0598

Tahririyat manzili:

100047, Toshkent, Yahyo G'ulomov ko'chasi, 70.

Tel.: (8-371) 233-50-33

Mob.: (99893) 594-14-02

Elektron pochta manzillari:

yok_axborotnoma@mail.ru,

smu_us@mail.ru, yok@academy.uz

We6: <http://www.yok.academy.uz>

<http://www.facebook.com/smu.an.ru/uzbekistan>

*Yosh olimlar Axborotnomasi O'zbekiston Respublikasi Oliy
attestatsiya komissiyasining 2023-yil 31-oktabrdagi
№345/10-sonli va 2023-yil 30-noyabrdagi №346/5-sonli
rayosat qarorlariga ko'ra dissertatsiyalar asosiy ilmiy
natijalarini chop etishga tavsiya etilgan ilmiy nashrlar
ro'yxatida mavjud.*

*Mualliflik huquqi O'zbekiston Respublikasi Fanlar
akademiyasi Yosh olimlar kengashiga tegishli.*

*Barcha huquqlar himoyalangan. Axborotnoma
materiallaridan foydalanish, tarqatish va ko'paytirish
O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi Yosh
olimler kengashi ruxsati bilan amalga oshiriladi.*

© O'zR FA Yosh olimlar Axborotnomasi tahririyati,

© 2024 yil. №2.

ISSN 2181-5186

**O'ZBEKISTON
RESPUBLIKASI FANLAR
AKADEMIYASI
YOSH OLIMLAR KENGASHI**

«Yosh olimlar axborotnomasi»
«Вестник молодых ученых»
«The bulletin of young
scientists»

HAMKORLIK:
**O'zbekiston Respublikasi Fanlar
Akademiyasi Birlashgan
kasaba uyushma qo'mitasi**
100047, Toshkent, Yahyo
G'ulomov ko'chasi, 70.
Tel.: (8-371) 233-67-93
(8-371) 233-42-24
Elektron pochta manzillari:
kasaba@academy.uz

«Gulyamov, Sadikov and
Partners» advokatlik firmasi
100072. O'zbekiston Respublikasi.
Toshkent sh., Bobur ko'ch., 54. Tel.:
(Q99871) 254-88-48,
Faks: (Q99871) 254-88-48.
<http://www.legality.uz>

Maqolalar o'zbek, rus, ingliz tillarida
chop etiladi.

Muharrir:
S.S.Gulyamov
Tarjimon: H.Nazirova
Elektron sahifalash
operatori: N.Tilovov

Bichimi 60x84 'G'16.
Rizograf bosma usuli.
Times garnituras. Shartli bosma
tabog'i: 10.Adadi: 300.
Buyurtma: 16.

O'zR FA Axborot
texnologiyalarini rivojlantirish
markazi (DUK) bosmaxonasida
chop etilgan.

Jurnalga 2011 yilda
asos solingan
Har uch oyda bir marta
nashr etiladi
2(4)2024

*Ustozlar maktabi * Школа наставников * School of mentors*		
1.	M.T.Turg'unov. "Avesto"da shaxsga qarshi jinoyatlar uchun javobgarlik masalalari	3
Fizika-matematika va texnika fanlari *Физико-математические и технические науки* *Physical, mathematical and technical sciences*		
2.	X.X.Axmadbekov. Pochta aloqasida jo'natmalarni saralashni samarali tashkil etish yo'llari	10
3.	U.Yermekboyev, O.Giyazov. Jyero-y-sardara qatlamli konidan donador fosforitlarni qazib olishda uning kon-texnologik sharoitlarini va loyihaviy yechimlarini baholashlarni tahlil qilish	15
4.	O.Q.Kamolov. Avtotransport vositalarining yo'l harakati xavfsizligini oshirishga innovatsion yondashuv	21
5.	G.I.Kasimova, Sh.T.Jo'rayeva. Raqamli iqtisodiyot texnologiyalari va mobil tijoratning rivojlanish tendensiyalari	26
6.	R.Rakhimov, D.Mukhtorov. Development of simplified designs of infrared solar dryers	32
7.	L.Sh.Saidova, Sh.Pulatova. Основные тенденции в потреблении минеральных ресурсов	37
8.	M.N.Saloxiddinova. Paxta xomashyosini tashishda havodan ajratish jarayonida tola sifat ko'rsatkichlarini aniqlash yo'llari	42
9.	T.Y.Hazratova. Сопоставительный анализ методов определения, оценки и прогноза прочности текстильных нитей и пряж	48
10.	Sh.I.Hakimov, O.S.Kobilov. Исследование возможности возникновения динамических проявлений горного давления и их условия	54
11.	B.B.Xalidjaev. О слабом обобщенном решении полунелокальной краевой задачи для уравнения смешанного типа второго рода четвертого порядка	58
12.	A.Ch.Xurramov. Анализ существующих конструктивных решений концевых опор мостовых сооружений и схема применения фиброармированного грунта	66
13.	J.Z.Shermatov, M.S.Payzullaev, O.T.Rajamatov. Характеристики керамических ферритовых материалов на основе гидроксипатита синтезированных на солнечном потоке	71
14.	E.Sh.Yuldashev. Lokal seysmik monitoring "Yangi Andijon" shaxri hududida	74
15.	E.Sh.Yuldashev, X.A.Islamov, A.P.Rahmatov. Инженерно-сейсмологические изыскания по определению воздействий на здания и сооружений при промышленных взрывах, производимых в месторождениях «Кальмакыр» и «Ешлик-Б».	80
*Ijtimoiy-gumanitar fanlar * Социально-гуманитарные науки* *Social and humanitarian sciences*		
16.	T.R.Sunnatov, M.J.Safarova. Badiiy uslublarining kelib chiqishi va rivojlanish bosqichlari	92
17.	D.I.Babajanova. Surrogat onalik to'g'risidagi shartnoma taraflaming huquq va majburiyatlarini belgilash masalalari	96
18.	D.U.Mamanova. Makon-zamon va obrazlararo o'xshash ikki roman	99
19.	F.M.Nizomov. Qissada davr ijtimoiy talqini	105
20.	U.S.Saribayeva. Gender tengligi va kompetentlikning ijtimoiy-psixologik mazmuni, nizoli oilalarda namoyon bo'lishi	113
21.	A.K.Utepbergenova. Ommaviy axborot tizimida televideniyeining o'ziga xos rivojlanish xususiyatlari	119
22.	A.O.Xo'jayorov. Abdulaziz al-Ustug'dodiziy an-Naxshabiy hadisshunos alloma	124
23.	D.D.Shaymarданова. Наследование в цифровой эпохе: роль нотариальных протоколов в урегулировании прав на цифровые объекты	129
24.	B.F.Sharipov. Xitoy xalq Respublikasi va Vyetnam sotsialistik Respublikasi o'rtasidagi munosabatlarining kelajagiga nazar	136
25.	M.A.Yakubova. Правовая природа криптоактивов и проблемы их правового регулирования	140
26.	M.T.Hasanova. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining ijtimoiy faol kompetentsiyalarini rivojlantirishning kontseptual asoslari	145
*Yoshlar zamini * Молодежная площадка * Youth ground*		
27.	Uchinchii renessans yosh olimlari: zamonaviy vazifalar, innovatsiya va istiqbol	149

IJTIMOIY-GUMANITAR FANLAR
СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНЫЕ НАУКИ
SOCIAL AND HUMANITARIAN SCIENCES

УДК 327 (575.1)

BADIIY USLUBLARING KELIB CHIQISHI VA RIVOJLANISH BOSQICHLARI

T.R.Sunnatov¹

M.J.Safarova²

***Annotatsiya.** Badiiy uslublarda yaratilgan Asarning ma'nosi, tushunchasi aqlga, obrazlar tizimi insonning fikr va tuyg'usiga qaratilgan. Asarni baholash va talqin qilish jarayoni vaqt o'tishi bilan sodir bo'ladi. Uslub - tezkor, tezkor ta'sir doirasi kuchli ekanligi muhim jihat hisoblanadi.haqida atroflicha bayon etiladi.*

***Kalit so'zlar:** Badiiy uslub, asar, tarixiy davr, taraqqiyot, qadimgi, madaniyat, uyg'unlik.*

Uslub asarning tugallangan, xususan, ijtimoiy hodisa sifatida mavjudligini belgilaydi, uning borlig'ini ta'minlaydi. U rassomni badiiy harakatga nisbatan yo'naltiradi, an'analarning yangi, umumiy asosda rivojlanishini ta'minlaydi, bu asarning tuzilishini buzmasdan turli davrlarning o'zaro ta'sirini ta'minlaydi. Uslub ishni eklektizmdan qutqaradi. Asarning ma'nosi, tushunchasi aqlga, obrazlar tizimi – insonning fikr va tuyg'usiga qaratilgan. Asarni baholash va talqin qilish jarayoni vaqt o'tishi bilan sodir bo'ladi. Uslub - tezkor, tezkor ta'sir doirasi kuchli ekanligi muhim jihat hisoblanadi. Tafsilotlarsiz bitta ma'lumotni tashlash bilan u ishning ajralmas sifati haqida xabar beradi. Asar uslubi orqali rassom tan olinadi, uning ruhiy kayfiyatga yaqinlik darajasi namoyon bo'ladi.Uslubda badiiy muloqot amalga oshiriladi (yoki uzilib qoladi): voqelik - yaratuvchi - ish - ijrochi - qabul qiluvchi - haqiqat. Bu zanjirning oxirida haqiqat bor; rassom uni idrok etadi, omma esa san'at ta'sirida ta'sir qiladi. Shu ma'noda uslub – voqelikni madaniyat orqali takomillashtirish yo'lidir.

Bu uslub inson tomonidan dunyoning estetik rivojlanishining xarakterini, yo'nalishini, o'lchovini ifodalaydi va estetik qadriyat va badiiy ma'noning muhim tomonlarini tashuvchisi sifatida ishlaydi. Individual asar va umuman badiiy madaniyat uslubining tuzilishi murakkab va ko'p qatlamli. Uslub o'zining turli qatlamlarida, qat'iy shaklda, muallif shaxsiyatining xususiyatlarini va asarning badiiy kontseptsiasining yaxlitligini, yo'nalishning tipologik xususiyatlarini va ijodkor tomonidan yaratilgan tarixiy madaniyat an'analari qamrab oladi va unga tayanadi.

Madaniy taraqqiyot jarayonida uslubiy umumiyliklar soni ortib bordi, shu bilan birga asarlar tuzilishi va umuman badiiy jarayonning murakkablashuvi, boshqa madaniy hodisalar bilan ham farqlari, ham umumiyliklari ortib bordi. Shunday qilib, uslub tipologik yaxlitlik, badiiy dunyoni tashkil etish tamoyili, asarning generativ dasturi, estetik zavq manbai sifatida namoyon bo'ladi. Uslub eng yuqori darajadagi orginallik va yaxlitlikka ega bo'lgan san'at sintezida bog'lovchi elementlardan biri bo'lib xizmat qiladi; bir xil uslubda san'at turlari va janrlari yaqin aloqada. Uslub nafaqat zamonaviy hayotni aks ettiradi, balki jahon san'atining tarixiy zanjirining buyuk bo'g'ini sifatida ham kiritilgan.

¹ **T.R.Sunnatov** – Chirchiq davlat pedagogika universiteti o'qituvchisi.

² **M.J.Safarova** – Chirchiq davlat pedagogika universiteti I-kurs talabasi.

Madaniyatning uslub doirasidagi rivojlanish jarayonida turli yo'nalishlar raqobati yuzaga keladi. Bu mavjud uslubdagi tub o'zgarishlarga va yangisining paydo bo'lishiga olib keladi. Yo'nalish - dunyo va inson haqidagi g'oyalar tizimi, madaniyatning stilistik xususiyatlari. Aynan yo'nalish jahon badiiy taraqqiyoti ko'lami bo'yicha qiyosiy tarixiy umumlashmalarni amalga oshirish va turli xalqlar madaniyatida rivojlanish bosqichlarining yagona ketma-ketligini, kontseptual va uslubiy paradigmalarining o'zgarishi va kurashini aniqlash imkonini beradi. Uslubning o'zgarishi ma'lum bir madaniyatning ijtimoiy va mafkuraviy va semantik tizimidagi chuqur o'zgarishlar bilan belgilanadi. Bunday o'zgarishlar: nasroniylikning paydo bo'lishi (roman va gotika uslubi); islohot va absolyutizm jarayoni 30 (klassitsizm, barokko, romantizm); burjua ideallarini (realizm, naturalizm) tasdiqlash; modernizmning postmodernizmga aylanishi.

Davrning stilistik birligi me'morchilik va amaliy san'atda eng yorqin namoyon bo'ladi. Arxitektura va san'atdagi uslub odatda jamiyatning hukmron mafkurasi dunyoqarashi bilan sug'orilgan badiiy ifoda vositalari va usullarining umumiyliги deb ataladi. Har bir davrning uslubiga turli omillar ta'sir ko'rsatdi: g'oyaviy-estetik qarashlar, materiallar va qurilish texnikasi, ishlab chiqarishning rivojlanish darajasi, kundalik ehtiyojlar va badiiy shakllar. Arxitektura kompozitsiyasining birligi ma'lum bir davr san'atiga xos xususiyatlarning uyg'unligi bilan yaratilgan uslub birligini nazarda tutadi. Uslub birinchi muhim hodisa sifatida qadimgi sivilizatsiyalarda (Misr, Bobil, Hindiston, Xitoy) hukmronlik qilgan diniy, estetik va mafkuraviy me'yorlarga muvofiq shakllangan. Turli tarixiy davrlarda uslub san'atning muayyan turlarida maxsus amalga oshirilib, u o'zining tipik xususiyatlarini u yoki bu darajada san'atdagi mazmun va shakl o'rtasidagi munosabatda namoyon etadi. Har bir yangi davr bilan san'atning stilistik rivojlanishi ortib borayotgan murakkablashuvga, mahalliy, mintaqaviy maktablarning o'zaro ta'siriga va u bilan namoyon bo'ladigan badiiy an'analarga mos keladi. Har bir uslub o'ziga xos milliy xususiyatlarga ega bo'lib, milliy uslub doirasida muallif shaxsi xususiyatlarini, asarning badiiy konsepsiyasining yaxlitligini, madaniyatning tarixiy an'alarini aks ettiruvchi alohida rassomlarning qo'lyozmasi mavjud bo'lib, unda rassom ish asoslanadi.

Rassomlar o'z ijodida nafaqat bevosita taassurotlar, atrofdagi hayotni kuzatish va o'rganishdan, balki insoniyatning asrlar davomida to'plagan tajribasidan, milliy an'alar asosida, voqelik hodisalarini yangicha idrok etishdan kelib chiqadi. Binobarin, uslub badiiy an'ananing tashuvchisi bo'lib, badiiy madaniyatning ayrim hodisalariga asosiy e'tiborni qaratadi. Bu erda madaniyatning milliy-diniy uslubiy xususiyatlari ma'lum bir xalqning hayotiy tajribasidan kelib chiqqan holda mazmunli konkretlashtirishga ega bo'ladi. Milliy stilistik mohiyat yaqqol ko'zga tashlanadi va bir madaniyat asarini boshqasidan stilistik xususiyatlari bilan farqlash imkonini beradi. Ammo butun bir mualliflar guruhi ijodini birlashtirgan va ancha uzoq tarixiy davrdagi san'atga xos bo'lgan umumiy xususiyatlar ham mavjud. Bu ma'noda badiiy uslub (ba'zan "buyuk uslub" deb ham ataladi) muayyan davrdagi ko'plab san'at asarlarining tipik xususiyatlarini belgilovchi estetik ideallar va ijodiy usullarning birligidir. San'at tarixi - ijodiy uslub va uslublarning o'zgarishi tarixi, badiiy yo'nalishlar va maktablar o'rtasidagi kurash tarixi. Uslub - bu davr ko'zgusi. Bu davrning asosiy xususiyatlarini o'ziga xos tarzda ochib beradi.

Qadimgi dunyo madaniyatida badiiy ijod qonunlari ijodkorning individualligiga bo'ysunmaydigan kuch, u so'zsiz amal qilishi kerak bo'lgan qonun sifatida ko'rib chiqilgan va badiiy ideallashtirishning u yoki bu usuliga bo'lgan intilish uni yaratgan. San'atning majoziy matosida ushbu idealni ijodiy gavdalantirish uchun aniq vositalar va usullar tizimini ishlab chiqish zarur. Shu sababli, ijodkorlik uslubiy dasturni o'z ichiga oldi va bu yuqori, "rasmiy" san'at tarixining har bir buyuk uslublar davri uchun umumiy uslublarning evolyutsiyasi va o'zgarishida ifodalanganligiga olib keldi. Evropa o'rta asrlarining oxiriga kelib, butun madaniyat uchun yagona badiiy uslub doirasida ikkita me'moriy uslubning - Romanesk va Gotikaning birgalikda mavjudligi allaqachon belgilab qo'yilgan edi.

Davrning oxirgi bunday yagona me'moriy uslubi Evropa o'rta asrlarida gotika edi. Uyg'onish davrigacha, o'tmish jamiyatlarida badiiy uslublar butun madaniyat uchun bir xil edi. Uyg'onish davrining jahon madaniyati tarixidagi ahamiyati katta, chunki aynan unda badiiy ijodning yangi namunasi birinchi bo'lib namoyon bo'ldi, u turli uslublarning bir vaqtning o'zida rivojlanishi bilan davrning stilistik birligining yo'qolishi bilan yakunlandi. Uyg'onish davridan beri rassomning individualligi tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda, bu endi stilistik hodisalar doirasiga to'g'ri kelmaydi. O'sha vaqtdan boshlab "buyuk uslublar" ma'lum bir davr san'atida hukmronlik qila boshladi, lekin ularni to'ldiradigan boshqa uslublar bilan birga mavjud. Bundan tashqari, shaxs hayotining intensivligi tobora kuchayib boradi va shu bilan birga individual badiiy uslub ham o'zgaradi, bu esa ijod davri uslubini oladi. Shu bilan birga, davrlar turli xil stilistik rangga ega, garchi ular rassomning individual uslubi bilan birlashtirilgan umumiylikni saqlagan bo'lsa-da, o'sha davr ruhiyatini nomayon etadi.

Rassomchilikda badiiy yo'nalish ijodkor foydalanadigan tashqi ko'rinishi, viqorliligi, vaqt va fazo, bo'yoq, tizim kabi ijodiy yo'nalishlarda namayon bolishi muhim hisoblangan. Ammo ijodkorlar yonalishni shunchaki yuzaga keltirmaydilar balki undan muttasil qo'llaydilar. Ijodkor faoliyatida shaxsiy singari tasniflar bilan belgilash mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ю.Б. Боров Учебник - М.: Высш. шк., 2002-с 83.
2. Эстетика. Изоҳли луғат Тошкент: Адабиёт учкунлари, 2018. 15-bet.
3. A.Korobeynikova1 "Modernizmal estetikasida nagativ-poziv erkinlik", 2, E.S.
4. М.С.Каган - Эстетика как философская наука. ТОО ТК «Петрополис», 1997. — 453 с
5. Соколов А. Н., Теория стиля, «Искусство», М. 1968 34-ст.
6. E.Dmarov, R.Karimov, M.Mirsaidova, G.Oyxojayeva "Estetika asoslari".
Cho'lpon nomidagi nashriyot-mathaa ijodiy uyi Toshkent — 2013. 70-bet.